

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

24.04.2025. Nr. 6-2/243

Uz 27.03.2025

[Personai A]
[e-pasta adrese]

Par bērna lasītprasmes veicināšanu pirmsskolas izglītības iestādē

Tiesībsargs ir izskatījis Jūsu iesniegumu (reģistrēts 27.03.2025. ar Nr. 547) par bērna lasītprasmes veicināšanu pirmsskolas izglītības iestādē.

[1] Iesniegumā norādāt, ka sabiedrība tiek maldināta, jo tiek norādīts, ka vecāki ir atbildīgi par bērna vājo lasītprasmi. Norādāt uz portālu [..], kurā tiek izplatīti pārmetumi vecākiem, ka viņi nemāca saviem bērniem lasīt. Jūsaprāt, lasītprasmes problēmas ir meklējamas izglītības sistēmas trūkumos, kurā bērnam pirmsskolas izglītības iestādē neiemāca lasīt. Uzskatāt, ka trūkst pirmsskolas un pamatskolas pēctecības.

Lūdzat tiesībsargu sniegt atbildes uz šādiem jautājumiem:

1. Vai tiesībsargs uzskata par pieņemamu, ka bērna lasītprasmes attīstības trūkumu portāls [..] izmanto komerciāliem nolūkiem, vienlaikus kritizējot vecākus?
2. Vai ir nepieciešams aktualizēt un noteikt skaidras, vienotas prasības bērna lasītprasmes un rakstītprasmes līmenim līdz pirmsskolas beigām un 1. klases sākumposmā?
3. Vai tiks aktualizēts jautājums par pirmsskolas un pamatskolas pēctecību un nepieciešamību uzlabot sadarbību starp šo abu posmu pedagogiem?
4. Vai tiesībsargs piekrīt, ka privātskolotāju algošana sešgadīgam bērnam, lai viņam iemācītu lasītprasmi un sagatavotu 1. klasei, nebūtu jāuzskata par sabiedrībā pieņemamu normu?
5. Vai tiesībsargs redz nepieciešamību izvērtēt pedagogu slodzes un pārslodzes, īpaši pirmsskolas izglītības posmā?

[1] Katrai iestādei ir savas likumā noteiktas funkcijas. Tiesībsarga galvenā funkcija ir veicināt cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Vēršu uzmanību, ka tiesībsarga kompetencē nav izstrādāt izglītības programmas vai lemt par pedagogu slodzēm. Izglītības un zinātnes ministrija izstrādā valsts izglītības standartus un atbilstoši standartos noteiktajām prasībām izstrādā un apstiprina izglītības programmu paraugus, mācību priekšmetu standartus un mācību priekšmetu un kursu paraugus.¹

[2] Saskaņā ar tiesību aktiem Latvijā bērniem pirmsskolas izglītības posmā nav jāiemāca tekoši un ar izpratni lasīt. Saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumu Nr. 716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem" 10.1.1. apakšpunktu pirmsskolas izglītības obligātā satura apguves plānotie rezultāti valodu mācību jomā ir mācēt atšķirt un nosaukt skaņas, apzīmēt skaņu ar atbilstošu burtu, lasīt vārdus un saprast izlasīto, kā arī rakstīt rakstītos burtus. Tādējādi pirmsskolas izglītības programmas prasībās nav ietverts, ka bērnam jāprot lasīt un rakstīt, bet gan jāizlasa vārdu un saprast tā būtību, kā arī atpazīt rakstītos burtus un mācēt tos uzrakstīt (nesavienojot tos vārdos vai teikumos). Savukārt pamatzglītības pirmajā posmā (1.–3. klase) bērnam ir jāiemācās skaidri un ar izpratni izlasīt mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu un prast rakstīt.²

[3] Vēršu uzmanību, ka pamatzglītības apguves obligātais saturs ir sadalīts trīs posmos – līdz trešajai (1.–3. klase), sestajai (4.–6. klase) un deviņtajai klasei (7.–9. klase). Valsts pamatzglītības standarts paredz, ka, beidzot katru posmu, bērnam ir jāsasniedz konkrēts zināšanu līmenis. Taču, cienot bērnu individuālos attīstības tempus, katra posma apguvei ir paredzēti trīs gadi. Līdz 3. klases beigšanai bērnam netiek izlikti vērtējumi, bet gan tiek atzīmēts viņa progress mācībās (vai viņš konkrēto vielu vai prasmi ir sācis vai turpina apgūt, ir apguvis, vai ir apguvis padziļināti). Tādējādi valsts izglītības sistēma ir paredzējusi, ka bērns, uzsākot pamatzglītības apguvi, var trīs mācību gadu laikā iemācīties skaidri un ar izpratni izlasīt mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu, kā arī iemācīties rakstīt.

[4] Tiesībsargs nepiekrīt, ka bērna izglītošana ir tikai izglītības iestādes pienākums. Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Bērnu tiesību konvencijas 18. panta pirmā daļa nosaka, ka vecāki vai aizbildņi ir galvenās personas, kas atbildīgas par bērna audzināšanu un attīstību un viņu galvenais pienākums ir gādāt par bērna interesēm. Nenoliedzama ir vecāku būtiskā loma bērnu izglītošanā.

¹ [Ministru kabineta 2003. gada 16. septembra noteikumu Nr. 528 "Izglītības un zinātnes ministrijas nolikums"](#) 5.1. apakšpunkts

² Pamatizglītības obligāto saturu nosaka [Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem"](#)

Princips, ka vecāki (vai citi primārie aprūpētāji) ir bērna pirmie skolotāji, Bērnu tiesību konvencijā ir pietiekami noteikts, un to apstiprina konvencijā uzsvērtais pienākums respektēt vecāku pienākumus.³ Arī Bērnu aizsardzības likuma 24. panta otrā daļa paredz vecāku pienākumu sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un intereses.

[5] Pētījumi ir pierādījuši, ka bērnu lasītprasme attīstās no 6 gadu vecuma, taču pastāv atšķirīgs lasītprasmes attīstības temps bērniem līdz pat 11 gadu vecumam. Lasīšanas prasmes atšķirības var būt atkarīgas no dažādiem faktoriem, piemēram, ģenētiskām atšķirībām, vides ietekmes vai ģimenes apstākļiem.⁴ Arī cita veida kognitīvās vai sociālās spējas bērniem attīstās individuāli un nav iespējams noteikt konkrētu bērna vecumu, kurā bērnam būs vai nebūs attīstījušās nepieciešamās prasmes.⁵ Ir atbalstāma vecāku iesaiste bērna izglītošanā, kas var notikt paralēli izglītības iestādē apgūtajam saturam. Atbalsts, ko bērni iegūst ģimenē, var sekmēt viņa sasniegumus izglītības iestādē. Taču tas, kurā vecumā bērns sāks lasīt, būs atkarīgs arī no katra bērna individuālajām attīstības īpatnībām.

[6] Likumdevējs ir ņēmis vērā bērna individuālās attīstības vajadzības un Vispārējās izglītības likuma 32. panta trešajā daļā noteicis atšķirīgu pamatizglītības uzsākšanas vecumu, paredzot, ka bērns var uzsākt pamatizglītības apguvi ne agrāk kā sešu gadu un ne vēlāk kā astoņu gadu vecumā. Skolēnu gatavības pamatizglītības satura apguvei konstatēšanai būtu nepieciešams izvirzīt konkrētus kritērijus, kas sevī ietvertu sociālās iemaņas un personības attīstību, izpratni par apkārtējo vidi un sabiedriskās dzīves norisēm, valodas attīstību un lasītprasmes iemaņas, matemātiskos priekšstatus un citas prasmes (tēlotājdarbība, mājturība, mūzika, mazā un lielā motorika).⁶ Ņemot vērā visus šos aspektus (ne tikai bērna lasītprasmi), vecāki var pieņemt pamatotu un bērna labākajām interesēm atbilstošu lēmumu par to, kurā vecumā bērns ir gatavs uzsākt pamatizglītības ieguvu.

³ [Bērnu tiesību komitejas vispārējais komentārs Nr. 7 \(2005\) Bērnu tiesību īstenošana agrīnā bērnībā, 29. punkts](#)

⁴ Pfost, M., Hattie, J., Dörfler, T., & Artelt, C. (2014). Individual Differences in Reading Development: A Review of 25 Years of Empirical Research on Matthew Effects in Reading. *Review of Educational Research*, 84(2), 203–244.

⁵ Tā, piemēram, [Amerikas Psiholoģijas asociācija \(APA\) izdala 6 – 10 gadu vecumu posmu, kurā var vērtēt bērnu sociālo un kognitīvo prasmju attīstību](#)

⁶ [Valsts izglītības satura centra pētījums "Vispārizglītojošo skolu 1. klašu skolēnu gatavība pamatizglītības satura apguvei", 2007, 39-41. lpp.](#)

[7] Tiesībsarga ieskatā nav pamata noteikt vienotas prasības bērna lasītprasmes un rakstītprasmes līmenim līdz pirmsskolas beigām, jo mazu bērnu intelektuālās attīstības temps, tai skaitā arī lasītprasme, var atšķirties. Pētījumi ir pierādījuši, ka lasīšanas apmācības sākšana pirms 6 gadu vecuma nenodrošina priekšrocības ilgtermiņa lasītprasmes sasniegumos, un atsevišķos gadījumos var pat pasliktināt ilgtermiņa mācīšanās rezultātus.⁷ Pašreizējā kārtība, kad bērnu obligātajā pirmsskolas vecumā (5 – 6 gadi) iepazīstina ar lasīšanu (māca burtus un iemāca pirmās lasīšanas iemaņas - burtošanu), bet no 1. - 3. klasei māca skaidri un ar izpratni lasīt, ir atbilstoša bērna interesēm iegūt izglītību atbilstoši savām spējām⁸.

[8] Iesniegumā lūdzat sniegt viedokli par to, vai ir pieļaujams, ka bērnam tiek algots privātskolotājs, lai mācītu lasīt. Norādu, ka lēmums par privātskolotāja algošanu ir katras ģimenes privāta izvēle. Vienlaicīgi vēršu uzmanību, ka, ja bērnam ir konstatēti mācīšanās traucējumi pirmsskolas vai pamatskolas izglītības līmenī, izglītības iestādes un vecāku pienākums ir sadarboties. Ja nepieciešams, bērnam var noteikt atbalsta pasākumus izglītības iestādē. Atbalsta pasākumus var noteikt izglītības iestāde vai arī pedagoģiski medicīniskā komisija⁹.

[9] Attiecībā uz Jūsu jautājumu par portālā [...] publicēto informāciju norādu, ka portālu [...] pārvalda privāts uzņēmums, kuram ir tiesības uz vārda brīvību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka vārda brīvība attiecas ne tikai uz informāciju vai idejām, kas tiek uztvertas labvēlīgi, bet arī uz informāciju vai idejām, kas apvairo, satrauc vai šokē valsti vai jebkuru sabiedrības grupu.¹⁰ Portālam [...], īstenojot savas tiesības uz vārda brīvību, ir tiesības izplatīt arī tādus materiālus un informāciju, kas Jums personīgi var šķist neatbilstoši un pat aizvainojoši. Portālu pārvaldošajam uzņēmumam ir tiesības uz šādas informācijas izplatīšanas pamata gūt peļņu.

[10] Tiesībsarga likuma 24. panta otrajā daļā noteikts, ka, izskatījis personas iesniegumu, tiesībsargs ierosina pārbaudes lietu, ja tas atbilst tiesībsarga funkcijām un uzdevumiem un personas norādīto jautājumu ir iespējams risināt. Izvērtējot Jūsu iesniegumā sniegto informāciju, nav saskatāms pamats pārbaudes lietas ierosināšanai, jo nav konstatējams bērnu tiesību pārkāpums.

⁷ Suggate, S.P. (2013). Does early reading instruction help reading in the long-term? A review of empirical evidence. Research on Steiner Education Vol. 4 No. 1 2013. ISSN 1891-6511.

⁸ [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11. panta pirmā daļa](#)

⁹ Vairāk par kārtību, kā tiek noteikti atbalsta pasākumi: [Ministru kabineta 2012. gada 16. oktobra noteikums Nr. 709 "Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām"](#)

¹⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Handyside v. the United Kingdom, 07.12.1976.

[11] Vēršu uzmanību, ka, ja Jums ir zināma kāda konkrēta izglītības iestāde, kurā pedagogs bērniem kā obligātu prasību nosaka jau pirmsskolā mācēt tekoši lasīt vai kurā bērnam pamatizglītības posmā ir lasītprasmes traucējumi, bet viņam netiek nodrošināti individuāli atbalsta pasākumi, aicinu šo situāciju izrunāt ar konkrētās izglītības iestādes vadību vai pašvaldības izglītības pārvaldi. Ja izglītības iestādes vadības/izglītības pārvaldes rīcība, Jūsuprāt, neatrisina radušos situāciju, aicinu Jūs vērsties izglītības kvalitātes valsts dienestā (ikvd@ikvd.gov.lv, tālr.: +371 67222504), kura pienākumos ir kontrolēt izglītības procesu izglītības iestādēs.

Ar cieņu

tiesībsarga pilnvarojumā

Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere